

Dia Internacional per l'Eliminació de la Violència contra les Dones (Palau del Parlament, 2 de desembre de 2008)

La secretària primera

Bé, bona tarda.

En nom del Parlament i del seu president, tinc l'honor de donar-los la benvinguda per commemorar el dia internacional contra la violència de gènere. Permetin-me que abans de donar la paraula a la presidenta de la Comissió sobre els Drets de les Dones del Parlament, l'honorable senyora Caterina Mieras, i també de donar la paraula a la conferenciant, la senyora Maricel Chavarría, comparteixi amb vostès unes reflexions, si volen molt personals.

No sé si els passa, a vostès, però fa de mal dir, commemorar el dia contra la violència de gènere, perquè commemorar té una connotació solemne, té un sentit de fer memòria d'un esdeveniment passat, quan la violència de gènere, o masclista, sense cap embut, és una realitat ben present cada dia.

El que fem amb un dia com avui és recordar, podríem dir *urbi et orbe*, la necessària lluita contra una de les xacres més seculars de la humanitat, que és la violència i la discriminació contra les dones, una de les xacres que més retard, pobresa, dolor i limitacions ha comportat a la humanitat. És, per tant, un dia per recordar que cal renovar el compromís per la igualtat i comprometre i implicar la societat entera en aquest objectiu.

I també és un dia contra la resignació, contra el silenci i la invisibilitat del que és, o alguns pensen que és, en la naturalesa de les coses. És un dia per recordar la necessitat del treball diari per eradicar la violència.

I, si m'ho permeten, és també un dia contra el victimisme. És, efectivament, un dia que ens convoca a l'acció. Quan el 17 de desembre de 1999 l'Assemblea General de les Nacions Unides declara el 25 de novembre Dia Internacional per l'Eliminació de la Violència contra les Dones, així d'explícit, ho fa en honor i memòria de les tres

germanes Mirabal, assassinades el 25 de novembre de l'any 1960 pel dictador Rafael Leónidas Trujillo a causa de la seva lluita contra la dictadura, una de les dictadures més sanguinàries.

El dia, per tant, no va ser designat, no va ser bastit, sobre una història ni de resignació ni de por, sinó sobre la història de tres dones valentes, generoses i amb les idees clares; com tantes altres en la vida diària, per cert. No la construïm nosaltres sobre una història de victimisme que acaba victimitzant encara més les dones en risc. No demanem compassió, ni més imatges tràgiques que subratllen per segons quins ulls el moment de la derrota. Canviem el focus, posem-lo sobre la rèmora del masclisme, sobre la seva brutalitat, ignorància i absurditat; posem el focus sobre l'exigència de la igualtat, sobre la necessitat d'un canvi de cultura i de paradigmes profund.

Exigim que les qüestions de gènere no siguin això, només cosa d'un gènere –ben explícit per cert en aquesta aula en aquests moments, amb una honrosa excepció, val a dir–, sinó cosa de tothom. Trenquem el silenci, treballem per un compromís cívic i ciutadà que trenqui resistències, totes, les òbvies, les subtils i les insidioses, un compromís que capgiri el que avui sembla immutable i transformi per sempre més la societat. Estic convençuda que vindrà el dia que la violència masclista serà només una lamentable i increïble història.

Reivindiquem, per tant, el valor, la fortalesa i el paper de les dones en un món que volem i ha de ser just i fraternal.

Dit això, moltes gràcies, i passo la paraula a l'honorable Caterina Mieras.

La Sra. Mieras i Barceló

Moltes gràcies. Molt bona tarda a totes i tots, i benvinguts.

L'any passat, el 2007, quan la Mesa de la Comissió sobre els Drets de les Dones i els portaveus de tots els grups parlamentaris vam donar per bona la declaració institucional sobre el dia contra la violència masclista vam dir que ens semblava que l'any següent, que és aquest any, hauríem de fer quelcom diferent. No és que no tinguin un valor institucional, les declaracions al Parlament, però ens va semblar que quedava massa fred, massa dit, i la violència és quelcom molt fort com perquè no hi

reflexionem d'una manera molt més activa. I, per tant, tots els grups que integren la cambra vam decidir, amb l'autorització de la Mesa, demanar al president, i a la Mesa, que organitzés aquest acte i que la senyora Maricel Chavarría i Espuny ens pogués oferir avui unes reflexions sobre aquest tema.

Abans que la Maricel Chavarría fos guardonada amb el Premi Bones Pràctiques de Comunicació no Sexista aquest any 2008, acte en què vaig tenir ocasió de felicitar-la personalment, feia ja uns anys que la seguia mitjançant els seus articles a "La Vanguardia", on treballa com a periodista.

La seva responsabilitat a "La Vanguardia" són els col·lectius que sofreixen marginació social, i la seva especialització són els joves, les dones i el Tercer Món. Ha publicat sèries sobre els aspectes no sempre evidents de la violència contra les dones, i ha seguit molt de prop el debat sobre la legalització, la regulació i l'abolició de la prostitució als diversos països d'Europa i també l'evolució dels costums sexuals des de la seva secció dedicada a les noves tendències socials. Des del seu bloc Entre Sexos, a "La Vanguardia Digital", ens ofereix articles tant per al debat com per a la reflexió. Us aconsello l'últim que ha escrit sobre Sarah Palin. Llicenciada en ciències de la informació per la Universitat Autònoma, és també graduada en fotoperiodisme pel Centre Internacional de Periodisme, de Nova York.

Maricel, gràcies per ser aquí. Aquest és un petit resum del teu currículum. Tens la paraula perquè ens expliquis el que et sembli.

Gràcies.

La Sra. Maricel Chavarría (periodista)

Moltes gràcies, Caterina. Senyora Santos... Bon vespre a tothom.

Abans de res vull agrair a la Comissió sobre els Drets de les Dones aquesta oportunitat de ser aquí per parlar, per continuar parlant, d'un assumpte que sembla que no hagi de tenir una solució ni a curt ni a mitjà termini, almenys: la violència contra les dones pel fet de ser dones, la violència masclista, que se'ns apareix com una xacra social per a la qual no tenim encara una resposta efectiva.

I la raó d'això, possiblement, i això s'està demostrant, no es troba tant en la capacitat de les forces de seguretat per fer efectives unes lleis, sinó en les arrels d'aquesta violència, unes arrels tan profundes i tan invisibles als ulls de la societat que de cap manera no la podrem eradicar llevat que tots fem un gran esforç d'anàlisi i d'autocrítica.

El camí ens ha d'abocar, sens dubte, a una crisi, una crisi de valors que ja vivim, una crisi de valors tal com els teníem entesos; a una crisi, segurament, d'identitat, d'identitat de gèneres, i, per què no, a una crisi de relacions sexuals i afectives. De fet, ja és una cosa que ens passa, és un cataclisme que ja vivim, però que segurament tampoc hem acabat de diagnosticar bé, entre altres coses perquè hem fet un mal ús de la paraula "gènere", homes i dones, hem fet un mal ús de la diferència entre homes i dones. Perquè el problema no és que siguem diferents, que ho som, evidentment, sinó que aquesta diferència és acompanyada d'uns estereotips que són un llast. Perquè som nosaltres, la societat, els qui hem configurat i ens entestem a perpetuar un model de relació entre els sexes completament anacrònic i desigual, un model que trobem a cada cantonada i a cada minut de la nostra quotidianitat.

I és d'això, del que us volia parlar, d'un àmbit en què no hi han xifres i en què els estudis de gènere fan el que poden. Són les violències que sembla que mai no podran ser notícia: les violències psicològiques, les microviolències... En tot cas, són la base sobre la qual se sustenta el que entenem per "violència de gènere", és a dir, entesa com a violència física, la que en cas d'acabar en mort surt als diaris i es compta, té un reflex estadístic i s'estudia.

Perquè aquestes morts i agressions que ens fan esglaiar quan afloren a l'estadística i que ens recorden que amaguen entre un 70 i un 80 per cent d'agressions no denunciades són la punta de l'iceberg, d'un problema que té unes dimensions molt més globals. En ocasió del dia contra la violència masclista es va publicar un estudi que indicava la dificultat més gran que tenien les víctimes de violència psicològica per superar el maltractament. Sembla que un cop, un blau, una amenaça, tenen més possibilitats de ser superats i oblidats, si han estat puntuals, que no un degoteig de violència psicològica. És clar que difícilment ens trobem en casos en què la violència

física és quirúrgica. Són acompanyades, les violències físiques, de violències psicològiques i d'una manera d'anul·lar la persona i la seva autoestima.

Fa un parell de setmanes va venir una comissària de Londres, la comissària Stanko, que va ser una dona molt interessant de conèixer, a fer una xerrada als Mossos d'Esquadra. Ella és cap de la unitat d'anàlisi de la policia de Londres i ensinistra els cossos de seguretat perquè puguin estar a l'alçada en qüestions de violència de gènere. Stanko va dir que abans d'abordar les violències psicològiques primer hem de ser efectius amb les violències físiques, i és cert que la policia encara està lluny de ser efectiva en les violències físiques.

Quan la gent dels cossos de seguretat rep tantes trucades a la seva centraleta, hi ha sempre una persona que es desborda i diu: "Escolta, en lloc de trucar tan sovint, aquesta dona, per què no fa el cor fort, per què no marxa, per què no deixa el seu maltractador, per què no es construeix una vida?" Però el problema és que aquesta dona està terroritzada, perquè no solament és víctima d'amenaques de mort, sinó d'un degoteig de violència moral que l'ha anul·lat com a ésser humà. I, de fet, si m'ho permeteu, no és aquesta dona, la que viu atrapada, només. Som una societat atrapada, que fa grans esforços per sortir de les relacions tal com estan establertes, però que de moment no se'n surt.

La primera d'aquestes violències, si em permeteu un parèntesi, la vivim quan som petits, quan arribem a l'escola i veiem que als nens mascles se'ls diu que unes coses són de nens i unes coses són de nenes, i que les coses de nenes ni els poden agradar ni els poden interessar. Se'ls ensenya a dir allò de: "Ecs, això és de nenes!" I aquesta és la primera expressió de violència que les nenes reben, mentre les famílies, els grans, aplaudeixen aquesta actitud perquè garanteix que el nen serà un bon mascle.

Molt sovint les víctimes de violència masclista desconeixen la seva pròpia condició de persones agredides. Si haguessin de figurar en alguna llista seria la de víctimes de delictes intangibles, però reals, com ara la destrucció de carreres professionals o l'aniquilació de l'autoestima. Per exemple, una dona constantment corregida per la seva parella quan conversen amb més gent, en públic, o una dona que fa temps que

mai no pren decisions de parella en funció del que més convé a la seva agenda laboral, sinó al que convé a la d'ell, una dona que ha anat rebaixant l'amor propi i construint-se una personalitat paral·lela a força de sentir subtils comentaris de menyspreu de la persona que se suposa que és qui més l'estima.

Aquest sexisme és l'hostil, però és que a més a més hem d'afegir el sexisme subtil, també conegut com a "micromasclisme". Simplement nega la discriminació cap a les dones, es mostra antagonista a les demandes que fan i no dóna suport a les polítiques que estan dissenyades per ajudar-les.

La paradoxa de tot plegat és que aquests homes només repeteixen un patró, un patró que ja els està bé, perquè els atorga una sèrie de poders, però que tampoc els fa feliços, perquè no els permet sostenir una relació de verdadera entesa amb l'altre sexe. Està clar, i ho sabem tots aquí, i totes –he dit "tots" perquè hi ha una persona que és mascle i que m'alegro molt que hagi vingut–, que els homes van amb un important retard a l'hora de replantejar-se la construcció de la seva masculinitat, i als mitjans de comunicació hi manen els homes i també anem amb un gran retard. Estem molt verds, estem molt verds, però els mitjans de comunicació, la premsa, jo crec que hem de tenir un paper molt destacat a l'hora de desvetllar les situacions de microviolències.

Personalment haig d'agraciar a "La Vanguardia" que hagi estat tan oberta a les meves propostes d'informació i de reportatges. Hem pogut posar clarament la paraula "patriarcat" amb certa normalitat, hem pogut denunciar-lo com a sistema d'organització social que considera l'home un ésser superior a la dona, tant biològicament com intel·lectualment, i que considera la dona un ésser perillós que s'ha de controlar. Hem pogut pronunciar la paraula "feminisme" i posar-la en titulars sense que s'enfonsés la redacció.

Vosaltres deueu dir: "Bé, no n'hi ha per a tant, només faltaria!" Potser ara que les qüestions de gènere comencen a aparèixer sovint a la premsa perquè políticament hi ha un revulsiu ens sembla que titular amb la paraula "feminisme" entra dins el normal, però quan fa cinc anys, només fa cinc anys, vaig començar a apostar per esbrinar què passava en les relacions afectives i sexuals entre sexes i quins prejudicis sobre les

actituds dels uns i dels altres hi havia en joc, i vaig gosar posar en dubte les bondats del “destape” anacrònic o de la regulació de la prostitució, les reticències van ser moltes. Només podia mirar endavant, i això és el que vaig fer. I vaig trobar gent al diari amb llocs de poder, homes, que estaven disposats a deixar que fes. Ara bé, reconec que vaig necessitar algú en qui recolzar-me ideològicament, perquè com a periodista jo també sóc víctima del patriarcat, de l'estructura patriarcal, i a més ha arrelat en tothom, també en les dones, el missatge que intel·lectualment sempre hi ha un home superior a nosaltres. És una ombra que tenim. I quan jugues a l'esgrima aquesta de fer arribar el missatge de denúncia, de denúncia de les injustícies de gènere, tens un punt feble, que se'n diu “sentit del ridícul”, factor amb què al llarg dels segles, i cada cop que el feminisme brandava l'espasa de la igualtat, s'ha anat jugant; les dones s'han fet sentir ridícules. Riure's d'una dona pel fet de ser dona o pel fet de defensar les dones. Aquí comença la violència. Utilitzar la paraula “feminista” com a insult és una violència. I tant és quantes pensadores feministes del segle passat hagin llegit o quants arguments avalin totes les teves tesis. Si el món que t'envolta no t'escolta i et ridiculitza, tens un punt feble.

Però a més, d'altra banda, defuges entrar en aquest joc de ridiculitzar el sexe que et ridiculitza, perquè ni pretens atiar la guerra dels sexes, com sempre s'ha fet des dels mitjans de comunicació, ni subvertir les relacions de poder, sinó establir-ne, i mantenir-les, unes d'igualitàries, que siguin noves.

Llavors, haig de dir que, a “La Vanguardia”, del “com m'ho faré perquè em deixin publicar?” ara ja he passat a un estadi de “com m'ho faré per sacsejar el públic?”, el públic lector, i aquí com sacsejar-vos a vosaltres. Aquest és l'objectiu.

Avui fa un mes que vaig entrar en un hospital per acompanyar un familiar molt proper que se'm mora. És una dona extraordinària. Com deveu comprendre, no estava jo per posar les antenes en les situacions de micromasclismes que es produïen al meu voltant, però és que no cal que busquis gaire, són allà, i hi són a cada cantonada. I en un hospital parlem de la cura, de l'ètica de la cura i de l'antropologia de la cura; qui cuida, qui és cuidat.

Soledad Murillo, que va ser secretària d'Igualtat abans que el Govern de Zapatero es decidís a fer un ministeri, tenia uns discursos bastant agosarats i interessants. I de totes les coses que deia n'hi havia una que a mi sempre em va colpir. Deia: "Las mujeres ya no cuidamos más. Se acabó, que se olviden de que las mujeres cuidamos." I jo pensava, sentia, no ho sé, que allí hi havia un punt de crueltat, perquè evidentment jo també sóc víctima dels estereotips. I a poc a poc vaig entendre que el que deia és que les dones cuidarem en tant que la societat cuidi, en tant que homes i dones cuidin. Com que això trigarà molt a arribar, aquí tenim una llei de dependència que almenys ens reconeix que quan hi han persones que són dependents de la societat i de les quals només s'ocupen les dones hi ha d'haver una compensació.

En un hospital, encara ara, hi ha bàsicament acompanyants dones. Les persones que cuiden la gent que està malalta són dones, i en una planta d'oncologia, que requereix cures hàbils i sensibles, encara més. Això no vol dir que no hagi vist homes acompanyant. El que passa és que són homes que estan amb el comandament de la infermera preparat per prémer-lo. I algun altre que també és molt hàbil cuidant. Llavors se li diu: "És un gran cuidador!" A les dones que hi ha per la planta no se'ls diu: "Són grans cuidadores!", però aquell senyor "és un gran cuidador!" I aquesta és la primera desigualtat amb què et trobes a la planta d'oncologia. Després comença un reguitzell de desigualtats que vas veient. Només cal parar l'orella i allà hi és tot.

Per exemple, la primera companya d'habitació que teníem a l'hospital era una senyora gran que es va anar apagant a poc a poc, i la cuidava bàsicament una filla. Te'n vas assabentant que és la seva filla gran, la més gran de tots, i que a més és una dona que ha hagut de deixar el seu marit en un hospital de dia perquè té una afecció respiratòria i que s'ha d'ocupar a la vegada del seu pare, perquè, és clar, si la seva mare és a l'hospital morint-se el seu pare està sol i molt afectat per la pèrdua. Per tant, ella s'havia de dividir en mil. Bé, ni el seu marit ni el seu pare eren capaços de cuidar-se sols. T'imagines la situació contrària, i jo no sé si un fill cuidaria la mare que es queda sola perquè el pare es mora quan la dona és en un hospital. No ho sé, em costa.

Però el que passa és que aquesta senyora tampoc era gaire conscient que hi havia un abús. Era el seu paper, els seus germans entenien que era el seu paper. I només en un moment donat, parlant amb ella, em vaig adonar que estava disposada a cuidar els seus pares “malgrat tot”. Llavors vaig esbrinar què era, aquest “malgrat tot”: doncs que “essent jo la gran, l’herència ha anat al segon, que és home.” L’herència és un pis, però a ella li havien deixat el pàrquing. Però aleshores, sense dir-li-ho, sense consultar-li-ho, van decidir que el pàrquing també el posarien a nom del nen –el nen ja té quaranta anys, o cinquanta–, perquè així el pis es revaloritzaria, tindria més valor. Però no li ho van dir, i això és el que ella no entén. Potser això del pàrquing a nom del fill i que tota la “pasta” es quedés per a ell, potser, això ho entenia. El que ja passava de la ratlla és que no li ho haguessin ni comentat, que se n’hagués hagut d’assabentar a posteriori.

El pare insistia que la mare havia de menjar. La mare va arribar un moment que la van desconnectar, només s’havia d’esperar que morís. Però mentre no la desconnectaven aquella senyora ni tenia gana ni es podia empassar res, perquè s’ofegava; subtilment, molt discreta, ella, però s’ofegava. I la filla em deia: “Jo li dono menjar igualment, perquè així el meu pare es queda més tranquil.” O sigui, tenim una dona que s’havia d’empassar el menjar morint-se perquè així el seu marit es quedava més tranquil. El senyor li deia que s’havia de posar bona perquè ell no li havia donat permís per morir-se. Són gestos entesos com a afectuosos, i s’entenen com a afectuosos. Però és així de cru. O sigui, tu et moris i el teu marit es relaciona amb tu com sempre s’hi ha relacionat, com el senyor que mana, ara això, ara allò. I no sap dir-te: “Em dol molt que et moris.” Et diu: “T’ordeno que no et moris.” Llavors tu has d’entendre que el que et vol dir és que li dol molt, i, de fet, ho entens, perquè t’has passat tota la vida entenent-ho així.

La segona companya d’habitació era una dona de cinquanta anys, més o menys, perruquera, havia pentinat una de les infermeres quan s’havia de casar. Però no sé ni tan sols com ho va poder comunicar, tot això, perquè estava ofegada, ofegada, portava l’oxigen a mil. Tenia un atac d’ansietat que li va durar tres dies, fins que en un moment donat li van posar un calmant i es va morir allí mateix. Tenia un marit que li deia: “¡Carmen, es que mira que te estás poniendo nerviosa!” I la filla i el fill no sabien

per on pegar: “Mamá, no te mueras, que sin ti no somos nadie, nosotros.” Jo no dic que no siguin missatges d'afecte, però aquests són els missatges que rep una dona que es mor. “Ens fas falta”, “tens un paper”, “vine”, “torna”, “posa ordre”... La filla mai no va saber on era el timbre de la infermera. Jo em pregunto: si hagués estat el seu pare, el qui es moria, la filla ràpidament hauria sabut on era el timbre de la infermera. Però, és clar, de totes aquestes històries de la cura se n'ocupa la mare, i quan la mare és la qui està malalta aleshores no sabem per on pegar.

La tercera companya era una noia més jove, i la cuidaven l'exsogra i l'excunyada. Tots són casos de metàstasi. Es va anar deteriorant bastant, i l'exsogra ens deia: “¡Ui!, era una mujer... No queda nada de ella, era guapísima, era guapísima. No queda nada, de mi nuera. Con mi hijo hacían una pareja de película.”

A la darrera companya, que té uns seixanta anys, les oncòlogues li han comunicat que no poden fer res més per a ella. Li ho van comunicar, estava sola, i després d'una estona va acabar trucant al seu marit i al seu fill. “Els metges volen que vingueu, volen parlar amb vosaltres.” El seu marit i el seu fill vénen a l'hospital, les oncòlogues passen per l'habitació i se'ls enduen a una sala de reunions, i al cap de poc, al cap de molt poquet, torna el fill, i la senyora li diu: “—Què fas aquí? —Oh!, és que jo no sé què em volen dir, tot el que em diuen, jo, això, ja ho sé, jo he vingut a l'hospital per estar amb tu.” O sigui que no hi havia manera que aquell nano cedís i escoltés el que li havien de dir i se'n fes càrrec. El nano tenia trenta anys i escaig. La dona, amb una actitud de com “bé, doncs no te n'assabentaràs, no ho vols saber i no sé si ens podrem acomiadar.”

El que vull explicar-vos amb tot això és que desgraciadament ni morint-nos se'ns fa justícia. Aquest 48 per cent de la població que és masculina, com volem que estiguin a l'alçada emocional si en realitat els hem educat com a disminuïts emocionals? Com, aquesta gent, poden estar preparats per fer-se càrrec de la mort de la dona, de la mare, de la germana? La veritat és que és terrible, la quantitat de gent que morint-se no ha pogut parlar del fet que es mora amb la família, que no ho ha pogut expressar perquè la família ho nega.

Però bé, això és un altre assumpte, l'assumpte de si podem o no podem encarar la mort, si hem estat educats perquè la mort formi part de nosaltres, de la vida, etcètera. Però és que els cementiris són plens de dones que davant de la seva finitud no van poder ser consolades perquè els seus homes no estaven a l'alçada de la situació emocional. I passen els anys i tampoc aprenen la lliçó, segueixen sense estar a l'alçada. Es mor una altra persona, es mor algú d'algú, i "ai!, és que jo m'afecto, jo m'afecto", i pilotes fora, perquè, és clar, representa que tampoc són persones que puguin mostrar-se afectades davant la societat. O sigui que aquesta és, a la fi de la vida d'una dona, la darrera conseqüència de l'educació patriarcal a què s'ha d'enfrontar.

I jo només us volia dir que espero tenir la valentia i l'habilitat suficients per poder parlar de tot això al diari, per poder convertir-ho en informació i notícia, en alguna cosa que sigui d'interès primer per als meus caps, perquè segur que per a la societat sí que ho és.

Moltes gràcies.

La secretària primera

Molt bé, després d'aquestes paraules que jo crec que ens han deixat a tots i totes amb el cor pres, però que després d'aquest primer element emocional segur que ens portaran a una profunda reflexió i a veure una mica més enllà del que acostumem a veure diàriament, no em correspon res més que donar per clos aquest acte. És una conferència. No sé si és previst, però com estem així entre dones podríem no fer cas dels formalismes d'una conferència i dir que es converteix en un acte amb preguntes i respostes, si és que encara tenim temps i en tenim ganes. Ho dic amb aquesta flexibilitat i falta de formalitat amb què moltes vegades ens agrada tant moure'ns. Per tant, queden obertes totes dues possibilitats. Si considereu que més val que digerim, pensem i actuem, ho deixarem aquí.

En nom del Parlament vull donar-vos les gràcies per la vostra assistència, donar-vos les gràcies pel vostre interès; donar les gràcies a la presidenta de la comissió, que un cop més ha tingut la voluntat i la capacitat d'organitzar, cosa no sempre fàcil, un acte com aquest, i sobretot donar les gràcies a la conferenciant, a la Maricel Chavarría, per

les seves reflexions i per les que sovintegen també a les pàgines de “La Vanguardia” gràcies al seu tossut interès a continuar tractant temes relacionats amb la igualtat; no sé si dir que és una paraula una mica antiquada, però relacionats amb l'emancipació, en el més profund sentit, de la dona.

Doncs res més. Moltes gràcies i a reveure.